

**Західноукраїнські землі у
складі Австрійської
(Австро-Угорської) імперії
у другій половині XIX ст.**

План

1. Соціально-економічне становище.
2. Основні напрямки українського руху в 60—90-х рр. XIX ст.:
  - а) старорусини;
  - б) москвофіли;
  - в) народовці.
3. “Нова ера” і розкол народовців.
4. Радикальний рух кінця XIX ст.

Дати:

- **1868 р.** - створення у Львові товариства «Просвіта»;
- **1873 р.** - створення у Львові Літературного товариства ім. Т. Шевченка (**від 1892 р.** - Наукового товариства ім. Т. Шевченка);
- **1890 р.** - створення Русько-української радикальної партії.
- **1899 р.** - створення Української національно-демократичної партії.

Персоналії:

- Ю.Бачинський
- М.Грушевський
- Є.Левицький
- М.Павлик
- І.Франко

1. Соціально-економічне становище.

**Формування ринкових
відносин**

Особливості економічного розвитку Західної України

- Східна Галичина, Північна Буковина і Закарпаття зберігали **аграрний характер економіки**. Більшість самодіяльного населення краю була зайнята в сільському господарстві. Але **рівень розвитку** сільськогосподарського виробництва краю був **найнижчим в імперії**.
- **Розвиток економіки визначався інтересами великої фабричної промисловості західних і центральних провінцій імперії**.
- Західноукраїнським землям відводилася **роль ринку збуту готових товарів і джерела надходження сировини та робочої сили** до індустріально розвинених провінцій.
- Західноукраїнським підприємцям **не надавалися податкові пільги**, якими користувалися у західних провінціях.
- **Доступ західноукраїнським товарам на ринки Австро-Угорщини та сусідніх країн був фактично закритий**. Водночас існували **пільги для вивезення з краю сировини і напівфабрикатів**.
- Наприкінці XIX ст. іноземний капітал посилив свої позиції в західноукраїнській економіці. Це були перш за все сфери торгівлі, банківська справа, нафтовидобувна і лісозаготівельна галузі промисловості.
- **Західноукраїнське селянство постійно страждало від малоземелля, що спричиняло масову трудову еміграцію**.

Масова трудова еміграція

Кількість українських емігрантів, що виїхали протягом другої половини XIX ст., складала:

- Східна Галичина і Північна Буковина — понад **250 тис. осіб**,
  - Закарпаття — **170 тис. осіб**.
- ВСЬОГО: 420 тис. осіб**

Причини еміграції:

- Злиденні **заробітки** або повна їх відсутність.
- **Страх** іще не розорених селян перед майбутніми злиднями.
- **Зубожіння** більшості **селянства**, нестача землі, пошуки порятунку від голодної смерті.
- Тягар **національного гноблення** і **політичного безправ'я**.

Основні форми

- **Постійне переселення** до інших держав: **Бразилія, Аргентина, США, Канада.**
- **Тимчасова** (сезонна) заробіткова міграція: **Угорщина, Західна Австрія, Німеччина, Румунія, Росія, Франція.**

2. Основні напрямки українського руху в 60—90-х рр. XIX ст.

Старорусини - Москвофіли

Народовці - Радикали

Орієнтації

- Внаслідок **недостатньої зрілості** український національний рух у Галичині поєднував у собі **кілька різних національно-політичних орієнтацій: українську, проросійську, пропольську і австро-русинську**, співвідношення між якими перебувало у постійній динаміці, у зв'язку з чим змінювався не лише характер самого руху, але й світогляд його окремих діячів.
- **З часом найвпливовішими напрямками стали москвофіли та народовці.**

Український рух як “інтрига Москви”

- Після входження Галичини і Буковини до складу Австрійської імперії, уряд, зважаючи на близькість мови, релігії та культури українського та російського народів, **постійно підозрював місцеве населення у тяжінні до Росії.**
- Це недовір'я **підтримувалося польськими політичними колами**, які прагнули не допустити будь-яких проявів самостійного національного життя українців, оголошуючи їх намагання відстоювати власні права **«інтригою Москви».**
- Тому **перші прояви національно-культурного відродження у Галичині:** заснування просвітницького “Товариства священників” у Перемишлі, заходи митрополита М.Левицького по впровадженню рідної мови у початкових школах, розробка перших граматик, викладання “руською” мовою в університеті, діяльність “Руської Трійці” **зустріли такий сильний опір.**

Позиція старорусинів

- Окремішність руського населення Галичини, що **вирізняється візантійською літературою, юліанським календарем, кириличним алфавітом** тощо.
- **Єдність слов'янських народів від Карпат до Уралу.**
- Створення **«язичія»** — *мішанини народної, старослов'янської, польської та російської мов.*
- **Антипольська спрямованість.**
- **З часом частина старорусинів стає москвофілами.**

Позиція москвофілів

- Приєднання західноукраїнських земель до Росії.
- Заперечення існування окремої української нації, у результаті цього — необхідності боротьби за створення незалежної держави.
- Ігнорування української мови.

Позиція народовців

- Галицькі русини — це українці.
- Єдність усіх українських земель, необхідність об'єднання їх у єдину державу.
- Розвиток єдиної української мови.
- Спрямованість діяльності на пробудження національної свідомості галицьких русинів.
- З часом частина народовців стає радикалами.

Позиція радикалів

- **Боротьба за національне і соціальне визволення українського народу.**
- Возз'єднання усіх українських земель у єдину державу.
- **Зменшення ролі та впливу церкви на життя суспільства і національно-визвольний рух.**
- Створення першої української політичної партії - **Русько-української радикальної партії.**

Два основних напрямки українського руху: народовці та москвофіли

Поразка революції 1848-1849 рр., відновлення союзу австрійського уряду з польською та угорською політичною верхівкою коштом обмеження національних прав інших народів, крах надій політичних лідерів галицьких українців на задоволення їх побажань сприяли переорієнтації значної частини духовної та світської інтелігенції Галичини й Закарпаття на Росію.

На протипагу москвофілам виник рух українофілів, народовців.

Діяльність москвофілів

Причини виникнення:

- Поразка революції 1848-1849 рр., **відновлення союзу австрійського уряду з польською та угорською політичною верхівкою** коштом обмеження національних прав інших народів.
- **Крах надій** політичних лідерів галицьких українців на задоволення їх побажань.

Обставини виникнення (Закарпаття)

- Перші прояви москвофільства у **Закарпатті** сягають **кінця 18 — початку 19 ст.**, коли **звідти до Росії** переселилися відомі вчені й громадські діячі **І. Орлай, М.Балудянський, В.Кукольник, П.Лодій**, які зайняли **високі посади в російських урядових та наукових інституціях й користувалися великим впливом при царському дворі**.
- Підтримуючи постійні стосунки зі своєю батьківщиною, вони сприяли зростанню там зацікавленості Росією, особливо її культурним життям, мовою і літературою.

Орлай Іван Семенович

(1771-1829)

— учений-медик,
освітній діяч,
педагог, письменник.
Доктор медицини.
Дійсний статський
радник, гоф-
медик. Академік Санкт-
Петербурзької медико-
хірургічної академії

Балудянський Михайло Андрійович (1759-1847)

лемко-українець,
визначний учений-
правознавець, економіст,
державний діяч та
реформатор у Російській
імперії, доктор права.

Кукольник Василь Григорович

(1765-1821)

— український науковий і культурно-освітній діяч, правознавець, учений-енциклопедист. Доктор вільних мистецтв, філософії і права.

Лодій Петро Дмитрович

(1764-1829)

— український
філософ, письменник, поет,
правник, педагог.

П. Д. Лодій.

Обставини виникнення (Галичина)

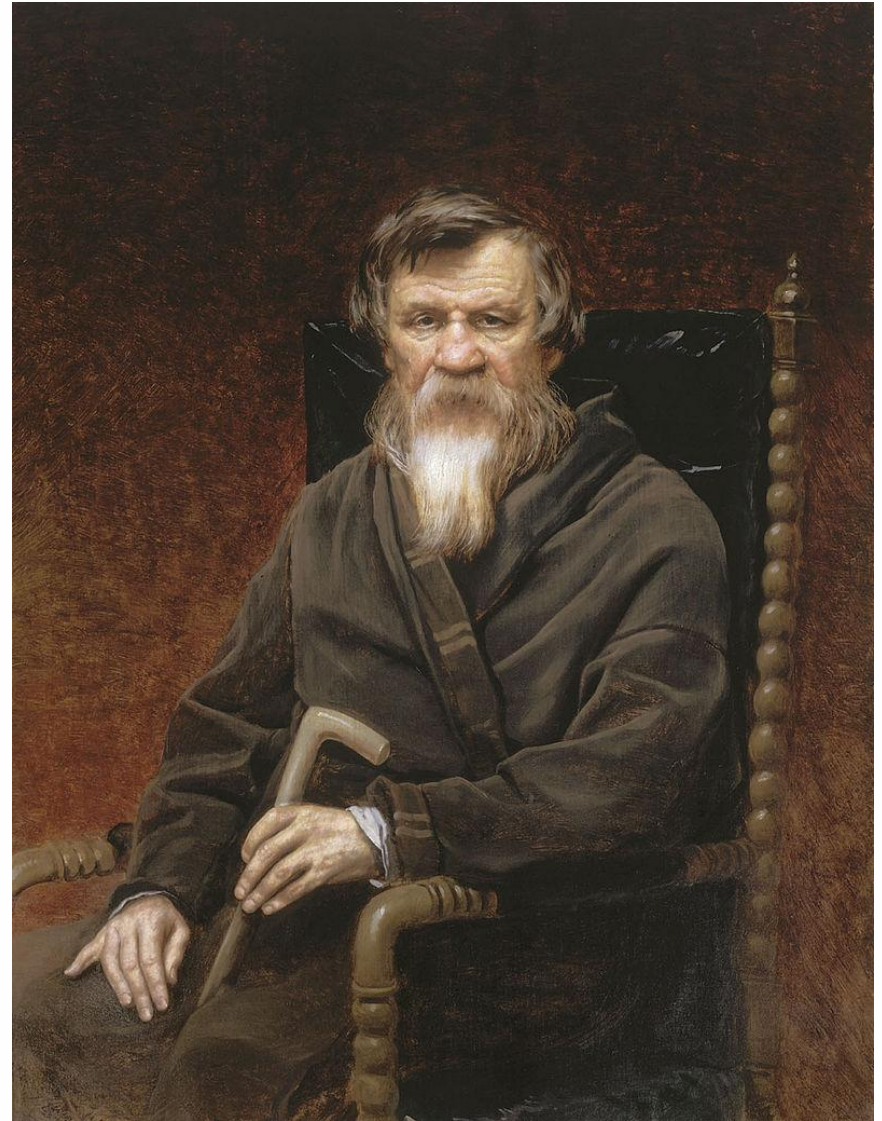
- **Першим пропагандистом** *общерусских* ідей у **Галичині** був відомий ідеолог панславізму **М.Погодін**, який у **1835 і 1839-40** побував у Львові й познайомився з місцевою інтелігенцією.
- Особливо тісні зв'язки М.Погодін налагодив з істориком **Д.Зубрицьким**, навколо якого й почало формуватися коло прихильників російської мови та національної єдності *Галицької Русі з Великоросією*.

Погодін Михайло Петрович

(1800-1875)

- російський історик,
письменник і журналіст,
професор Московського
університету, академік
Петербурзької
АН (з 1841).

Один з ідеологів теорії
російської **«офіційної
народності»**.

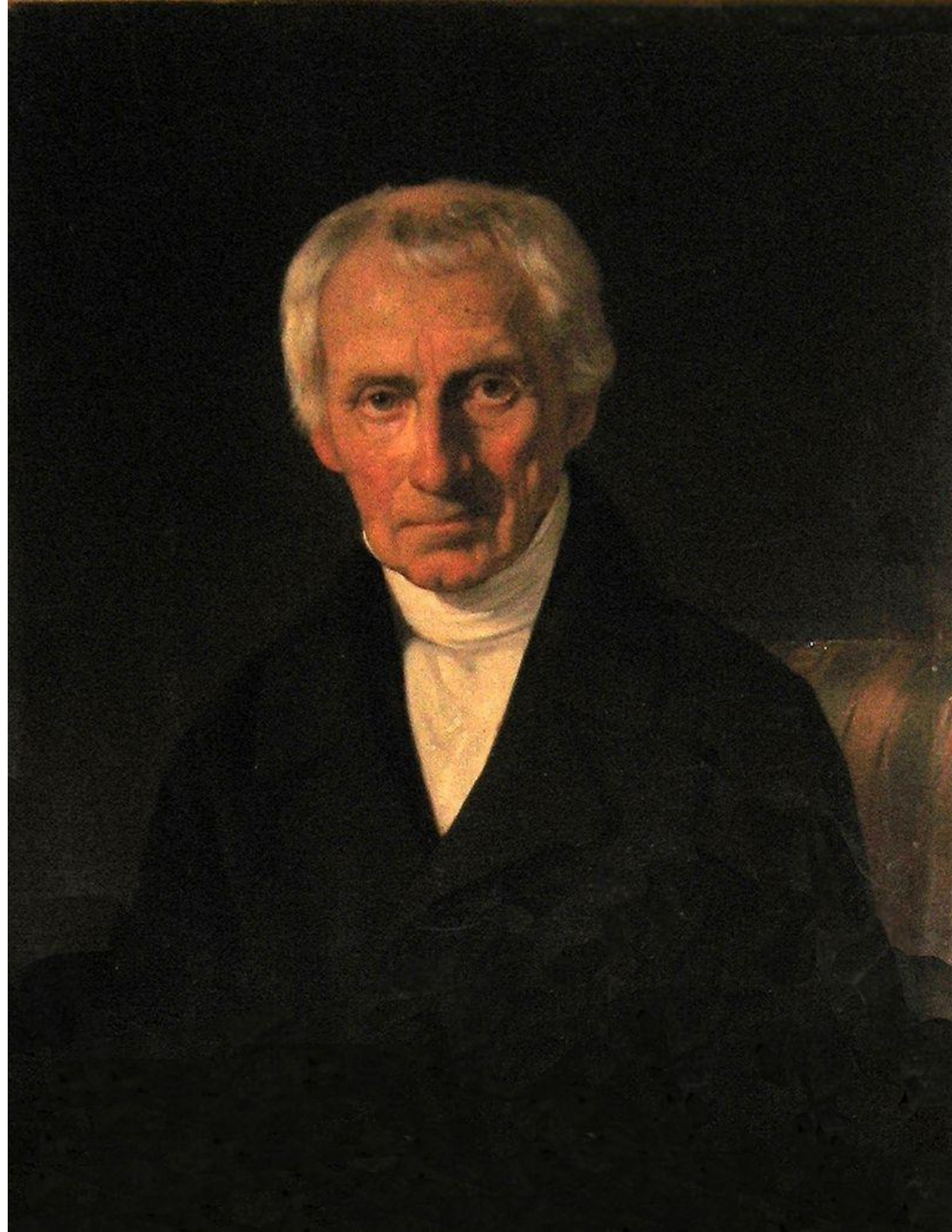
Теорія офіційної народності

- **Автори:** М.Карамзін, С.Уваров, М.Погодін.
- **Гасло:** «Православ'я, Самодержавство, Народність» (антитеза девізу Великої французької революції **Свобода, рівність, братерство.**
- **Сутність:** російський народ глибоко релігійний та відданий престолу, а православна віра і самодержавство становлять неодмінні умови існування Росії. Для збереження Росії **необхідно відкидати іноземний вплив, особливо ідеї свободи особистості, думки та совісті.**

Зубрицький Денис Іванович

(1777—1862)

- український історик,
етнограф, архівіст. Член-
кореспондент
Археографічної комісії при
Петербурзькій академії наук
(1842). Член-кореспондент
Петербурзької академії наук
(1855).

Культурна діяльність (Закарпаття)

- У **Закарпатті** поширенням москвофільських ідей, у тісній взаємодії з галицькими однодумцями займалися відомі діячі національного відродження: **А. Добрянський, О.Духнович, І. Раковський.**
- **І.Раковський** видавав зросійщеною мовою ***Вістник державних законів*** (1850-58) та часописи ***Церковная газета*** (1856-58) і ***Церковний вістник*** (1858).

Добрянський Адольф Іванович

(1817-1901) —

західноукраїнський політичний і
громадський діяч, історик,
публіцист
москвофільського напрямку;
державний службовець Австро-
Угорщини.

Ідеолог переходу уніатів
в православ'я

Духнович Олександр Васильович

(1803-1865)

греко-католицький священник,
україноруський письменник, п
едагог, поет, культурний діяч.
Писав язичієм; низка творів
(переважно поезії та п'єси)
написана народною мовою
(закарпатські говори
української мови).

Культурна діяльність (Галичина)

- У першій половині XIX ст. під вплив москвофілів потрапили практично усі культурно-освітні установи — **Ставропігійський Інститут, Народний Дім у Львові та Галицько-Руська Матиця**, преса — **Зоря Галицька**, львівський та віденський **Вістники, Лада, Сімейна бібліотека**, видання наукових праць і шкільних підручників, **викладання «руської словесності» в університеті й гімназіях**, та навіть **публікація законів і розпоряджень державних і церковних властей**.
- Велике сприяння москвофілам у нав'язуванні контактів з Росією надавав протоієрей російського посольства у Відні **М.Раєвський**.

Ставропігійський інститут

- культурно-освітня
установа в Галичині
(єдина до
середини XIX ст.),
створена 1788 р. на
базі Львівського
Успенського
(Ставропігійського)
Братства декретом
цісаря Йосифа II.

Народний Дім у Львові

ЗОРЪ ГАЛИЦКАЯ

ИЗПОЛНЕНА
КРЫМЦЬКОЮ

ЛИСТЪ ПОВРЕМЕННЫЙ ПОСВЯЩЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНОМУ,
ОБЩЕПОЛЕЗНОМУ И ЗАБАВНОМУ ЧТЕНІЮ.

Издається вжесемично въ Середу два листы, по цѣнѣ годовой въ Львовѣ 4. зр. 40. кр. к. м. — съ
почтовою пересылкою 6. зр. к. м. — Желающіи четверьочно получить платять въ Львовѣ 1. зр. 10. кр. к. м.
и на почтахъ же 1. зр. 30. кр. к. м.

З другої половини
1851 року та в
1852–1854 роках
за редакторства
І. Гошалевича,
Б. Дідицького та
С.
Шеховича «Зоря
Галицка» мала
москвофільське
спрямування

ГДЕ ДОМЪ ЕСТЬ МОЙ?

(поется по напѣву известной чешской пѣсни.)

Где домъ есть мой, где жизнь моя?

Тамъ где Днѣстеръ быстротечный

Безпредѣльный, безконечный,—

Тамъ где Сянъ и Бугъ и Прутъ

Серебромъ въ руслахъ текутъ:

Тамъ страна моя родная,

Тамъ мой домъ и жизнь моя!

Где домъ есть мой, где жизнь моя?

Тамъ где храмы вѣковьи,

И памятники святыи,

И церковный нашъ обрядъ

О минувшемъ говорятъ:

Тамъ страна моя родная

И мой домъ, и жизнь моя!

Где домъ есть мой, где жизнь моя?

Где курганы и могилы,

Городища старожилы

Прахъ богатырей хранить,

Где Бояны наши спятъ:

Тамъ страна моя родная

И мой домъ, и жизнь моя!

Где домъ есть мой, где жизнь моя?

Где Мстиславъ, Романъ, Давидю,

Левъ, последнее свѣтло,

Край и Вѣру стерегли

Отъ враговъ и гибели:

Тамъ страна моя родная,

И мой домъ, и жизнь моя!

Где домъ есть мой, где жизнь моя?

Где народъ сердечный, добрый,

Въ битвахъ сильный и хоробрый.

Вѣрный Славъ прежнихъ дней,

Всякій часъ поетъ о ней:

Ахъ, межъ тѣмъ народомъ милымъ

Домъ есть мой и жизнь моя!

Где домъ есть мой, где жизнь моя?

Тамъ где мать, отецъ старенькій,

Сестры, братчики молоденькій

Въ смирной хижинѣ живутъ:

И мене съ тоскою ждуть:

Тамъ ахъ, тамъ страна родная

И мой домъ, и жизнь моя!

Где домъ есть мой, где жизнь моя?

Тамъ где Русинка младая,

Заунывно припѣвая,

Золотое жито жнетъ,

Где краса моя живетъ:

Тамъ страна моя родная,

Тамъ мой домъ и жизнь моя!

Богданъ А. Д.

ПОСЛАНИЕ О ПЕРВОМЪ НАШОМЪ ПИСЬ- МЕННОМЪ ЯЗЫЦѢ.

Друзе!

Мило заговорило до моего сердца твое
воззваніе, «щобымъ по мнѣ силанъ при-
чинялся до воздвиженія народного слова.
Я радовался, получивши купно и извѣстіе,
що наше повременное письмо снова будетъ
нашъ просвѣщати. Въ Зорѣ видишь укр-

Періодичні видання москвофілів

- В **1860-1900-х** роках періодичними виданнями москвофілів були: **Слово** (1861-87), **Страхопуд** (1863-65), **Золотая грамота** (1865-66), **Боян** (1867), **Славянская Зоря** (1868), **Русская Рада** (1871-1912), **Наука** (з 1871), **Пролом** (з 1880), **Галичанин** (1893-1913), **Русское Слово** (1890-1914).

«Общество им. Качковського»

- Товариство імені Михайла Качковського створене москвофілами на противагу народовській “Просвіті” у 1876 р.
- З часом товариство створило паралельно сітку місцевих філій і читалень в Галичині, конкуруючи з аналогічними структурами народовців.

Качковський Михайло

(1802-1872)

український громадський
діяч, письменник, меценат, пуб
ліцист, юрист, народовець —
австрофіл.

Наумович Іван Григорович

(1826-1891)

галицький письменник,
політик, видавець,
церковний і
громадський діяч,
греко-католицький (1851), а
згодом православний (1885
) священник, один із
провідників
галицького москвофільств
а, **засновник Общества
імені Михайла
Качковського (1874).**

Мовне питання: язичіє

- У листопаді 1848 р. на **з'їзді руських вчених** переважна більшість його учасників вирішила **прийняти народну мову за основу розвитку літератури і поширення освіти.**
- Однак, під впливом церковної ієрархії у кінцевому рішенні була **допущена можливість для вираження вищих наук вдаватися до давньоруської і церковно-слов'янської мов**, що привело до тривалого засилля в літературі так званого **язичія.**

Приклад тексту на язичіі

- *Що єсть тепло и свѣтло — того доводно оученіи еще не знаютъ. Но безъ свѣтла и тепла ніяка изъ нашихъ пашницъ не може оудатися. — **Свѣтло**, здаеся, возбужае въ рослинахъ силу, котрою они оуглянный квасъ, амоніякъ, воду, и другое поживльнье розкладають на части, зъ такихъ тїи рѣчи повстають, — и — потребное въ себе вживають, остальное же назадъ воздухови оѣтдають. На пр. оугляный квасъ розкладають они на єго части, на квасородъ и оуглеродъ, и оуглеродъ вживають въ себе, квасородъ же оѣтдають воздухови, и тымъ способомъ воздухъ все оѣтсвѣжуютъ. Но все то дѣесялишь **днемъ при свѣтлѣ солнечномъ**, ночію же нѣтъ; и также днемъ при захмареномъ небѣ работа тая оуже имъ складно не иде, а для того **въ хмарніи роки** овощи николи не бувають смачніи та тревалии.
(1875)*

Церковне питання

- Велику увагу москвофіли приділяли так званому **обрядовому питанню**, пропагуючи під виглядом очищення греко-католицького обряду від латинізації **російське православ'я**.
- У 1882 р. під впливом москвофілів та свого священника І.Наумовича **оголосили про намір перейти на православ'я парафіяни с.Гнилички у Галичині**.
- **Австрійська адміністрація вжила рішучих заходів щоб запобігти поширенню цієї тенденції, домігшись відставки митрополита Й.Сембратовича та найбільш активних прихильників москвофілів з керівництва церкви.**

Наумович Іван Григорович

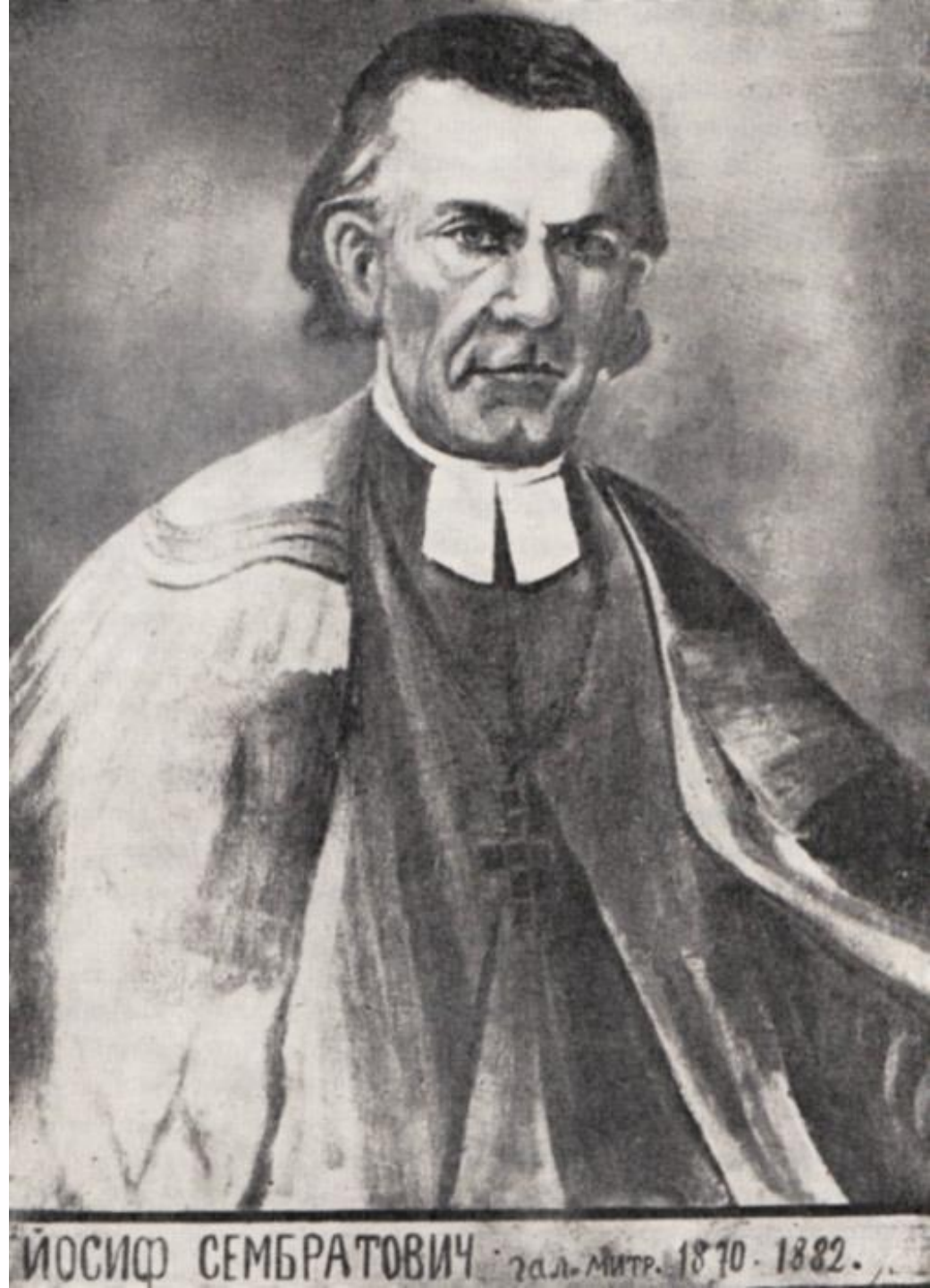
греко-католицький
священник, який разом із
своюю громадою із
с. Гнилички у 1885 р.
перейшов у православіє

Йосиф (Сембратови ч)

(1821-1900)
єпископ Української
греко-католицької
церкви; з 18 травня 1870
року
Митрополит Галицький
та Архієпископ
Львівський —
предстоятель
Української греко-
католицької церкви.

ЙОСИФ СЕМБРАТОВИЧ гал. Митр. 1870. 1882.

Політична діяльність: 1849-1866 рр.

- В умовах реставрації абсолютизму в 1849—1859 рр. москвофіли **не могли вести відкриту політичну діяльність** і зосередили свої зусилля в сфері освіти й культури.

- Фактичне запровадження польської автономії в Галичині **після поразки Австрії у війні з Прусією 1866 р.** підштовхнули москвофілів до **відкритого проголошення гасла національно-культурної єдності з Росією.**

- Це спричинило **остаточний розрив між москвофільською і народовською течією у суспільно-політичному житті Галичини.**

Руська Рада

- **Руська Рада** (*Русская Рада у Львові*) — громадсько-політична організація, заснована 1870 р. з метою продовжувати традиції Головної Руської Ради 1848 р. Руська Рада **швидко опанована москвофілами** (В. Ковальський, о. Я.Шведзіцький, о. Т.Павликів), існувала до 1914 р., але **не внесла нічого до розвитку політичного життя**.
- **Народовці довгий час безуспішно намагалися домовитися з Руською Радою щодо спільної дії**, але це не вдалося, і тому вони заснували у **1885 р.** своє політичне товариство **Народна Рада**.
- Пресовими органами Руської Ради були **«Русская Рада»** (1871—1912), **«Галицкая Русь»** (1891—1892).

Суд над москвофілами. 1882 р.

- **Суд** на **над провідними москвофілами в 1882 р.**, відомий під назвою процесу проти О. Грабар і товаришів (А.Добрянського, І. Наумовича, В.Площанського, Й.Маркова та ін.) хоч і виправдав їх від звинувачення в державній зраді, але **завдав нищівного удару ідеології москвофілів**, розвіявши міф про «патріотизм і вірнопідданство» лідерів «старої Русі» і довівши їх перетворення у **платних агентів царизму**.

Добрянський Адольф Іванович

(1817-1901) —

західноукраїнський політичний і
громадський діяч, історик,
публіцист
москвофільського напрямку;
державний службовець Австро-
Угорщини.

Ідеолог переходу уніатів
в православ'я

Наумович Іван Григорович

(1826-1891)

галицький письменник,
політик, видавець,
церковний і
громадський діяч,
греко-католицький (1851), а
згодом православний (1885
) священник, один із
провідників
галицького москвофільств
а, **засновник Общества
імені Михайла
Качковського (1874).**

Втрата впливу на Буковині

- **У середині 1880-х рр. москвофільство втратило свій вплив і на Буковині**, де в руки народовців перейшли головні культурні й політичні установи: «Руська Бесіда» і «Руська Рада».
- **На москвофільських позиціях залишилась нечисленна групка діячів**: В.Продан, І.Глібовицький, Г.Купчанко, К.Богатирець, яка гуртувалася навколо часописів «Православная Буковина» (1893—1901), «Буковински Відомости» (1895—1909), «Православная Русь» (1909-10), «Русская Правда» (з 1880).

Створення РУССКОЙ НАРОДНОЙ ПАРТИИ

- В умовах кризи власної ідеології та зміцнення позицій народовців, галицькі москвофіли у **1900 р.** об'єдналися в **Русскую Народную Партию**, радикальне крило якої (новокурсники) на чолі з В. Дудикевичем і Д. Марковим стало на **позиції повної національно-політичної єдності з Росією і прийняття російської літературної мови.**
- Така орієнтація, а також **співпраця з реакційними польськими колами** остаточно **дискредитувало** москвофілів та привело до **відходу поміркованих політичних діячів** (І. Свенціцького, С. Дрималика, М. Короля та ін.) **до табору українських національно-демократичних сил.**

Діяльність народовців

Народовці - суспільно-політична течія
серед
молодої західноукраїнської інтелігенції
ліберального напрямку, що виникла
в **1860-х** у Галичині,
на Буковині та Закарпатті.

До народовців належали переважно
представники русинської інтелігенції:
письменники, вчителі, лікарі, юристи,
студенти.

Культурна діяльність

- На початку своєї діяльності народовці проводили значну **культурницьку роботу ліберального напрямку**.
- Організаційними центрами народовського руху стали редакції **журналів**: «**Вечерниці**» (1862-63), «**Мета**» (1863-64), «**Нива**» (1865), «**Русалка**» (1866).

Громади народувців

- Група письменників, педагогів і громадських діячів, зокрема, **Сидір Воробкевич, Володимир Шашкевич, Ксенофонт Климкович, Федір Заревич, Кость Горбаль, Данило Тячкєвич, Корнило Устянович** — **організували** на зразок київської Громади **студентські та учнівські організації (громади) у навчальних закладах Галичини.**

Воробкевич Сидір Іванович

(1836-1903)

український буковинський
письменник, композитор,
музично-культурний діяч,
православний священик,
педагог, редактор
часописів Буковини, художни
к. Мав псевдоніми: *Данило
Млака, Демко Маковічук,
Морозенко, Семен Хрін,
Ісидор Воробкевич, С.
Волох* та інші.

Шашкевич Володимир Маркіянович

(1839-1885)

- письменник, народовець,
освітньо-культурний діяч
родом з с. Нестанич на
Львівщині, син Маркіяна
Шашкевича.

КЛИМКОВИЧ
КСЕНОФОНТ
ГРИГОРОВИЧ

(1831-1881)

- український
письменник,

співробітник галицьких
видань 60-х років XIX ст.

Культурна діяльність

- Використовуючи нові конституційні закони, прийняті австро-угорським урядом, народовці заснували ряд **культурно-освітніх товариств «Руська Бесіда»** (1861), а при них — **український театр** (1864), **«Просвіту»** (1868).
- Вони відкривали **читальні, бібліотеки**, видавали твори українських письменників, шкільні підручники, влаштовували **театральні вистави** та **щорічні Шевченкові вечори-концерти**.
- У 1873 р. у Львові, при фінансовій і моральній підтримці меценатів з Наддніпрянської України, виникло **Літературно-Наукове Товариство ім. Т. Шевченка**, яке в 1892 р. реорганізувалося в **Наукове Товариство ім. Т. Шевченка (НТШ)**.

«Руська Бесіда»

- Товариство «Руська бесіда» було засноване у Львові **1861** року заходами **Юліана Лаврівського** на базі гуртка львівської інтелігенції «**Молода Русь**». Згодом воно було поширене по всіх більших галицьких містах.
- У **1860-1880-х рр.** «Руська Бесіда» у Львові була осередком товариського, просвітянського, культурного і навіть політичного життя.
- У 1864–1923 роках товариство утримувало у Львові свій **театр**.

Лаврівський Юліан Григорович

(1819-1873)

руський галицький суддя,
культурний і політичний
діяч, народовець, у 1848 —
член «Руського
Собору» і «Собору
руських учених».

Театр Української Бесіди

- *До 1914 р. називався* **Театром Руської Бесіди**). Іноді також називають «театром Стадника».
- Був першим українським професійним театром.
- Діяв у 1864–1924.

Товариство «Просвіта»

- Товариство «Просвіта» виникло в **1868** році в Галичині як противага антиукраїнським течіям у культурному житті: колонізаторській, підтримуваній цісарською владою, — з одного боку, і москвофільській, — з другого.
- Мета: повернення до ідей, декларованих Головною Руською Радою 1848 р., виголошених Собором Руських Вчених, та відкинутих тодішніми москвофілами, а саме: **єдність українського народу від Карпат по Кубань** та його окремішність від народів **польського** та **російського**.
- Галицькі москвофіли, що займали тоді панівне становище у Львові, дуже ворожо сприйняли ідею створення Товариства.

Будівля Міської стрільниці у Львові, де 8 грудня
1868 засновано Товариство «Просвіта»

Керівництво

- Головою Товариства обрано **А. Вахнянина**, а до виділу (керівного органу) — О.Борковського, І. Комарницького, М.Коссака, М.Михаляка, О.Огоновського, О.Партицького, Ю. Романчука, К.Сушкевича і К. Устияновича.

Вахнянин Анатоль Климович

(1841-1908)

український громадсько-
політичний
діяч, композитор, педагог і
журналіст.

Співорганізатор і перший
голова товариства
«Просвіта»

(8 грудня 1868–1869).

Реакція на виникнення

- Створення «Просвіти» **вітали** українські народовські громади студентські товариства «Січ» і «Основа» у Відні, симпатички з Чехії, Сербії та Словаччини.
- Москвофільське «Слово» назвало Товариство **«польською інтригою» і створило на противагу «Общество имени Качковського»**

Діяльність у 1870-х рр.

- Спочатку найбільш плідно працювала **просвітницька секція**, що розпочала видавати для народу **популярні книжечки** і готувати **підручники** для єдиної української гімназії. Редактором популярних видань став письменник **Ю.Федькович**. Товариство домовилося про книгообмін з польськими та чеськими освітніми товариствами.
- До **1870 р.** було засновано **три нові філії «Просвіти»**, організовано читальні, почали видавати друкований орган **“Письмо з «Просвіти”**, а з 1880 р. під редакцією В.Барвінського стала виходити народовська політична газета **«Діло»**.
- Широка популярність Товариства змусила галицький сейм надати йому 1000 срібних «запомоги», яку згодом збільшено на 50 відсотків.

Діяльність у 1880-х рр.

- 1880 р. з ініціативи В.Барвінського скликано перше **українське народне віче у Львові**, що стало однією з форм політичної роботи Товариства.
- 1884 р. засновано **ремісниче товариство «Зоря»**, його очолив один із керівників «Просвіти» **В.Нагірний**.

Діяльність у 1890-х рр.

- З 1891 р. читальні «Просвіти» вели **курси неписьменних**, проводили **«відчити»**, **вечорниці**, ставили **п'єси**, а крім того, створювали рільничо-господарські та промислові **спілки**, позичкові й ощадні **каси**.
- Великим досягненням «Просвіти» була **купівля у 1895 р. власного будинку**. Для цього надійшли пожертвування не тільки з Галичини, а й з Наддніпрянщини, зокрема від **М.Грушевського**.
- 31 січня 1896 **головою Товариства обрано професора Ю. Романчука**. Ці обов'язки він виконував десять років.
- За цей час швидкого розвитку набув кооперативний рух, який покликав до життя в 1898 р. **«Краєвий Союз Кредитовий»**, а в 1904 р. — нове товариство **«Краєвий Союз Ревізійний»**.

Юліан Романчук

(1842-1932)

- політичний провідник
галицьких українців,
визначний громадськи
й та культурно-освітній
діяч (педагог,
письменник,
журналіст, видавець).

Поширення народовецького руху

- Під впливом українців Галичини народовецький рух розгорнувся на Буковині і Закарпатті.
- В середині 1880-х років у діяльності народовецьких організацій **на Буковині** («Руській Бесіді» і «Руській Раді») активну участь брали **Ю.Федькович, Є. Пігуляк, І.Тимінський, О.Попович** та ін.
- Національно-культурне відродження **на Закарпатті** в кінці 19 — початку 20 ст. відбувалось під ідеологічним впливом народовців, ідеї яких відстоювали такі визначні громадсько-політичні діячі на цих українських землях, як **В.Чопей, А.Волошин, Ю. Жаткович, Г.Стрипський** та ін.

Політична діяльність

- **Поштовхом** до початку активної політичної діяльності народовців стали вибори **1879 р.** до галицького сейму, на яких **українці, очолювані москвофільською Руською Радою, змогли послати тільки трьох своїх представників.**
- Нову роботу народовці розпочали з видання двох політичних часописів: **«Батьківщина»** (1879) і **«Діло»** (1880). Серед керівництва цих видань були **головні ідеологи народовців: В.Барвінський, В. Навроцький, О.Огоновський, Ю.Романчук, А. Вахнянин, Д.Гладилович та ін.**
- У 1885 р. народовці створили нову політичну організацію — **Народну Раду.**

Барвінський Володимир Григорович

(1850-1883)

український громадський діяч,
видавець, історик,
соціолог, журналіст, письменник (
літературні псевдоніми *Василь
Барвінок*, *Ришмидинов* та
ін.), літературний
критик і публіцист, перекладач.

Юліан Романчук

(1842-1932)

- політичний провідник
галицьких українців,
визначний громадський
та культурно-освітній
діяч (педагог,
письменник,
журналіст, видавець).

Навроцький Володимир Михайлович

(1847-1882)

український економіст,
статистик і публіцист

Огоновський Омелян Михайлович

(1833-1894)

український учений-
філолог і громадський
діяч. Доктор філософі

ї

(1865), член-

кореспондент

Польської академії

знань (з 1881)

Вахнянин Анатоль Климович

(1841-1908)

український громадсько-
політичний
діяч, композитор, педагог і
журналіст.

Співорганізатор і перший
голова товариства
«Просвіта»
(8 грудня 1868–1869).

Народна Рада

- Народна рада - українська політична організація у Галичині. Заснована **24 жовтня 1885 р. у Львові** галицькими народовцями під керівництвом **Ю.Романчука**.
- Новостворена організація повинна була **продовжувати традиції Головної Руської Ради** та ідейно протистояти москвофільській-руській Раді (“Русская Рада”).
- Незабаром після створення Народна Рада видала програмну відозву до **“Русинів Галицької землі”**.

Юліан Романчук

(1842-1932)

- політичний провідник
галицьких українців,
визначний громадськи
й та культурно-освітній
діяч (педагог,
письменник,
журналіст, видавець).

Позиція Народної Ради

- Народна рада стояла на позиціях **єдності галицьких та наддніпрянських українців та окремішності українського народу від поляків і росіян.**
- Ставлячи собі за мету захист конституційних прав українського населення краю, діячі Народної Ради **вимагали поділу Галичини на дві частини - східну (українську) і західну (польську).**
- Друкованими органами Народної Ради стали народовські газети **“Батьківщина”** і **“Діло”**.

“Нова ера” і розкол народовців

1890-1894 pp.

Передумови “Нової ери”

- Австро-угорський уряд серйозно зацікавився українським рухом у Наддніпрянщині, **сподіваючись за його підтримки відірвати Україну від Росії**. Для цього він намагався зупинити польсько-українське протистояння у Галичині й показати себе захисником українців.
- Деякі **керівники Київської громади** (Антонович, Кониський та ін.) намагалися схилити на бік української справи керівні кола Австро-Угорщини, **щоб здобути нові національно-культурні права для галицьких українців і реалізувати свою ідею перетворення Галичини на «український П’ємонт»**.

Угода

- У **1890 р.** лідери народовців **Ю.Романчук, С.Сембратович, О. Барвінський** при посередництві **В.Антоновича** уклали з польськими політичними колами і австрійським урядом компромісну угоду, яка отримала назву **«Нової ери»**.
- Від імені уряду намісник Галичини **граф К.Бадені** пообіцяв надати кілька депутатських місць у парламенті, запровадити українську мову в судах і адміністративних органах, відкрити три українські гімназії, утворити кафедру української історії і другу кафедру української літератури у Львівському університеті, отримати право на створення страхового товариства «Дністер» та інших таких організацій, видання українською мовою урядової газети «Народний Часопис».
- За ці незначні поступки **Ю.Романчук** від імені частини народовців заявив про підтримку політики австрійської держави, проголосив «нову еру» у польсько-українських відносинах у Галичині.

Юліан Романчук

(1842-1932)

- політичний провідник
галицьких українців,
визначний громадськи
й та культурно-освітній
діяч (педагог,
письменник,
журналіст, видавець).

Сильвестр (Сембратови ч)

єпископ Української
Греко-Католицької
Церкви,
кардинал Католицької
Церкви; з 5 травня 1885
року Митрополит
Галицький, Архієпископ
Львівський та Єпископ
Кам'янецький —
предстоятель
Української Греко-
Католицької Церкви.

Барвінський й Олександр Григорович

(1847-1926)

- український
громадсько-політичний
діяч Галичини,
історик, педагог.

Міністр освіти й
віровизнання ЗУНР.

Вахнянин Анатоль Климович

(1841-1908)

український громадсько-
політичний
діяч, композитор, педагог і
журналіст.

Співорганізатор і перший
голова товариства
«Просвіта»
(8 грудня 1868–1869).

Результати і наслідки політики «нової ери»

- **Відкриття кафедри української історії** (мала назву кафедри історії Східної Європи) у Львівському університеті, яку **очолив М. Грушевський**.
- **Перетворення літературного товариства ім. Т.Шевченка на наукове з державною субсидією.**
- **Надання українському фонетичному правопису статусу офіційного і впровадження його в шкільні підручники, поширення принципу двомовності на низку учительських семінарій.**
- **Створення ощадного товариства «Дністер»** (1892 р.) для українського населення.
- Поява низки урядових розпоряджень про підтвердження прав або **розширення сфери вжитку української мови в урядових установах**, відкриття для українців мирного доступу до державних посад.
- **Прискорення структуризації українського політичного життя в Галичині:** розмежування і розкол в українському русі на прихильників і противників новоерівської політики.

Розкол і утворення партій

- В **1890 р.** значна частина народовців об'єдналась в **Русько-Українську Радикальну Партію**, яка різко засудила політику «нової ери» і продовжила опозиційну боротьбу.
- В **1894 р.** частина народовців на чолі з **Ю. Романчуком** перейшла до опозиції. На позиціях «нової ери» залишився митрополит **С.Сембратович** і невелика група народовців, на чолі з **О.Барвінським** і **А.Вахнянином**, які висунули гасло **«Краще щось, ніж нічого»**. Це крило народовців пізніше оформилось у **Християнсько-Суспільну Партію**.

3. Радикальний рух

Драгоманов Михайло Петрович

(1841-1895)

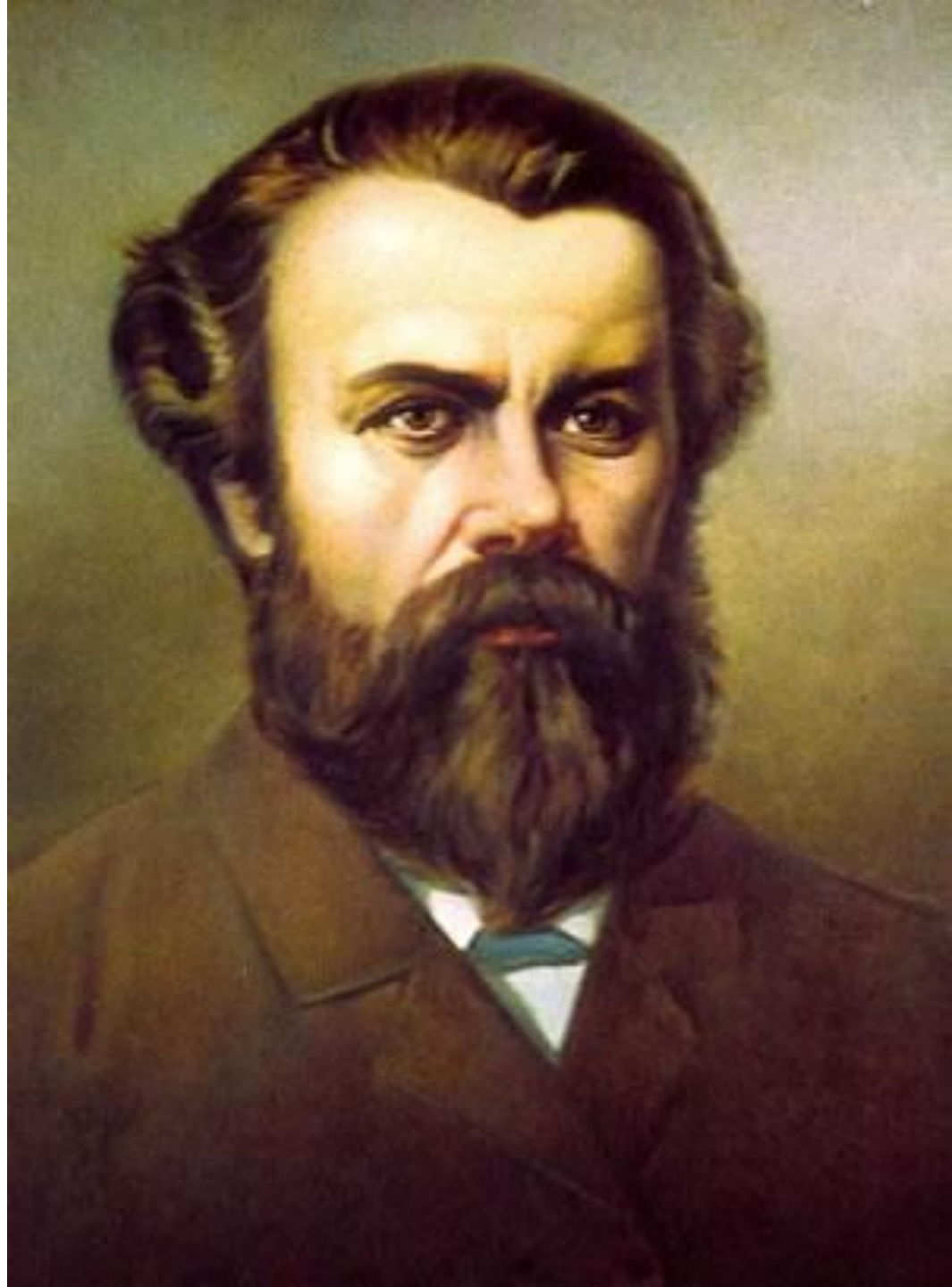
- український **публіцист, історик, філософ, економіст, літературознавець, фольклорист, громадський діяч**, представник відомого роду українських суспільних і культурних діячів Драгоманових.

Один із організаторів "Старої громади" у Києві. Доцент Київського університету (1870-1876).

Після звільнення за політичну неблагонадійність емігрував до Женеви, де **очолював осередок української політичної еміграції** (1876-1889).

Займався випуском прогресивного громадсько-політичного збірника **«Громада»** (1876, Женева)
Професор Софійського університету (1889–1895).

Брат Олени Пчілки, дядько Лесі Українки.

«Громада» — український громадсько-політичний і науково-літературний збірник, що видавався у Женеві М. Драгомановим у період 1878–1879 та 1882 р.р. (5 випусків).

У 1880 році збірник було реорганізовано у журнал, якого вийшло 2 номери.

«Громада» стала **першим в історії української преси вільним, безцензурним виданням.**

Виникнення руху радикалів

- Під впливом діяльності та творчості Михайла Драгоманова в кінці 1870-х років в Галичині виникли **радикальні молодіжні гуртки**.
- У 1876 р. **М.Павлик та І.Франко** стали редагувати **журнал «Друг»**. Відмовилися від «язичія», на якому він видавався раніше, і **перейшли на народну українську говірку**.
- У 1877— 1878 роках відбувся **судовий процес** проти І.Франка та його товаришів за звинуваченнями в здійсненні підривної діяльності через пропаганду соціалістичних ідей.

Павлик Михайло Іванович

(1853 – 1915)

український письменник,
публіцист, громадський і
політичний діяч. Дійсний
член НТШ. Разом з Іваном
Франком у 1890 р.
створили Русько-українську
радикальну партію (РУРП).

Франко Іван Якович

(1856 - 1916)

український письменник,
поет, публіцист, перекладач,
вчений, громадський і
політичний діяч.

Доктор філософії (1893 р.),
дійсний член НТШ (1899 р.),
почесний доктор
Харківського університету
(1906 р.).

Русько-Українська радикальна партія (РУРП)

перша українська політична партія європейського зразка — з суцільною програмою, масовою організацією і реєстрованим членством.

Виникнення РУРП

- **4 жовтня 1890 р.** у **Львові** на основі гуртків радикалів утворена **Русько-Українська радикальна партія.**
- РУРП заснована з ініціативи **Івана Франка, Михайла Павлика, В'ячеслава Будзиновського, Євгена Левицького, Кирила Трильовського, Северина Даниловича** й інших.

Франко Іван Якович

(1856 - 1916)

український письменник,
поет, публіцист, перекладач,
вчений, громадський і
політичний діяч.

Доктор філософії (1893 р.),
дійсний член НТШ (1899 р.),
почесний доктор
Харківського університету
(1906 р.).

Павлик Михайло Іванович

(1853 – 1915)

український письменник,
публіцист, громадський і
політичний діяч. Дійсний
член НТШ. Разом з Іваном
Франком у 1890 р.
створили Русько-українську
радикальну партію (РУРП).

**Будзиновський
Вячеслав Титович**
(1868 - 1935)

галицький український

політик, публіцист,
історик і

популяризатор; один із
засновників Українсько

ї Радикальної Партії,

потім — УНДП.

Літературний
псевдонім **Недоля В.**

**Левицький
Євген
Йосипович**

(1870 – 1925)

український
громадсько-
політичний
діяч, публіцист.

Трильовський Кирило Йосифович

(1864 — 1941)

галицький адвокат,
Громадсько-політичний діяч,
основоположник і один із
засновників Української
радикальної партії,
засновник «Січей»,
голова Бойової управи УСС,
делегат Української
Національної Ради ЗУНР

Реакція М.Драгоманова на створення РУРП

- *Драгоманов вважав постанову партії за передчасне*, але погодився з фактом її створення; інтенсивно співпрацюючи в радикальних органах, він своїм авторитетом **формував ідейне обличчя РУРП.**
- **Смерть Драгоманова (1895 р.)** прискорила процес диференціації в радикальному русі, який призвів до **розламів в РУРП.**

Ідеологія РУРП

- В основу програми покладено **етичний і науковий соціалізм** на **демократичній і кооперативній базі**, людську гідність для всіх і всеукраїнську єдність (**соборність всіх українських земель**).
- Проголошувалася головна мета: **пробудження свідомості мас, перетворення їх на політичну силу, з вимогами якої мусила б рахуватися австрійська влада.**
- **Радикальний рух прагнув до секуляризації** українського суспільного й культурного життя та **поборював Українську греко-католицьку церкву й духовенство**, яке тоді відігравало провідну роль в Галичині.
- РУРП мала виразно **опозиційну програму** до **уряду** та тодішніх **народовців** й успішно борювала **«нову еру»**.

Діяльність РУРП

- РУРП організувала селян і робітників, скликала віча по селах, закладала кооперативи (народні спілки), проголошувала гасло політичної боротьби власними силами народу, виховувала ряди діячів з селян і робітників, організувала жіноцтво.
- **На з'їзді у Львові 1895 р.** під впливом **Юліана Бачинського** (книга «Ukraina irredenta» («Україна уярмлена»)) **РУРП** склала **заяву про політичну самостійність українського народу.**
- На з'їзді 1897 р. висунула постанову про **підготовку до селянського страйку.** У зв'язку з виборами РУРП влаштувала **масові селянські віча за загальне виборче право;** 1895 р. від неї обрано 3 послів до сейму, а 1897 — 2 до віденського парламенту (Т.Окуневський, Р. Ярославич).

ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС

Орган русько-української радикальної партії.

Виходить 3 рази у тижні: в 1, 10 і 20 числах 1-го і 22-го у році. — Редакція „Громадського Голосу“ — в м. Києві. — Тираж: н. 20, 000.

Адреса до трону.

Сьогоднішня адреса: на троні, де сидить царює і в той адяралий історично, коли трон цей був. Були над історичної сфера і талани майже талі адяри.

СКОНФІСКОВАНО

Можливо, якщо трон цей був майже, можливо, якщо від талі адяралий.
На другий день, сьогоднішній день, Павло-вський і для всього, ну, сьогодні адяралий на троні, сьогоднішній для адяралий троні. Було вилучено від трону адяралий 20 троні, адяралий на троні, адяралий троні, адяралий троні. Було вилучено від трону адяралий троні, адяралий троні, адяралий троні. Було вилучено від трону адяралий троні, адяралий троні, адяралий троні. Було вилучено від трону адяралий троні, адяралий троні, адяралий троні. Було вилучено від трону адяралий троні, адяралий троні, адяралий троні. Було вилучено від трону адяралий троні, адяралий троні, адяралий троні.

СКОНФІСКОВАНО

Дороги і політичні влади на Буковині.

Можливо, якщо трон цей був майже, можливо, якщо від талі адяралий. Можливо, якщо трон цей був майже, можливо, якщо від талі адяралий.

Два 26 і 27 січня р. 1922 втрати адяралий від талі адяралий. Було вилучено від трону адяралий троні, адяралий троні, адяралий троні. Було вилучено від трону адяралий троні, адяралий троні, адяралий троні. Було вилучено від трону адяралий троні, адяралий троні, адяралий троні.

"Народ" - друкований орган Русько- української радикально ї партії

НАРОД

русько-українська радикальна часопись.

Чи можлива і потрібна солідарна політична акція всіх руських партій?

Від часу, коли кождому стало ясно повне відставо т. зв. нової ери, даються чути з усіх боків голоси, щоби скликати з'їзд мужів довір'я ві всіх руських партій для обдумання солідарного поступованя Русинів у політичних справах. Особливо остатнім часом, одні біче за другим повнови резолюція, повнваючу до такого з'їзду і навіть остатнє віче нашої радикальної партії в Коломиї для 4 с. м. рішало, що уявне такий з'їзд покладати.

Таким чином фактично усі три головні руські партії заявили за потребою такого з'їзду, а тим самим за солідарною політичною акцією Русинів. Та, на жаль, поки що ні народовці, ні москвофіли не уважилися вступити з ініціативою в сій справі, так що заініціювана ці ділавіє хіба нам, радикалам.

Вважаючи уявку політичну акцію серіозною, ми радикали рішався поробувати, чи з тої муні у нас, на Русі, дійсно може бути який хліб, і звязуюсь на 2 февраля до Львова тіснійшій комітет з видійшах політичних діячів з усіх руських партій для порозуміння над скликанням ширшого з'їзду мужів довір'я з усіх руських партій. З оглядом на те вважаємо потрібним обговорити сю справу тут і встановитися над тим, на оскільки солідарна політична акція Русинів усіх партій можлива і потрібна.

Руська справа в Галичині аж остатнім часом починав ставати справою руського народу — широкою політичною акцією

чить починати набирати характер загально-європейський. До недавня, скажкін се отверто, руська справа була виключно справою т. зв. руської інтелігенції, а вередовсім руського поміства. Від самого початку пробудження ширшого руського руху в Галичині, то б то від 1848 р. аж до 70-х років в усій т. зв. руській справі шло виключно про те, щоби руське духовенство здобуло собі таке суспільне становище, яке мало латинське духовенство. Усю політичну акцію вело те духовенство виключно з оглядом на свої старовні інтереси, а мас народу вживале тільки для надання тим цілям більшої ваги і сили.

Аж від 70-х років, а повною на арену партії української, тепер народовської, стала підносити голос і світська руська інтелігенція, добиваючися принамаи свого суспільного становища з польською світською інтелігенцією, вживаючи так само, своїм способом, яке руського народу до вернесення тих цілів. Кождому ще в паміти боротьба нашого духовенства з світською руською інтелігенцією, в перших початках теперішньої народовської партії, на те, хто з них мав перховодити над масами руського народу. Остаточо руське духовенство мусіло помиритися з фактом, що світська руська інтелігенція ставало все більше й більше, що в неї все ж таки напшлося більше вдачі і зрозуміння політичних справ, і що вона, живучи по містах — центрах культури й духовного руху, була все ж таки більша просвічена, — і мусіло уступити їй духовній проміж з деякою часткою інтелігенції світської

Бачинський Юліан Олександрови ч

(1870 - 1940)
український політичний
і громадський
діяч, публіцист,
член Української
радикальної партії, а з
1899 року — Української
соціал-демократичної
партії, дипломат.

«Ukraina
irredenta»
(«Україна
уярмлена»)

Течії РУРП

- Наприкінці 90-х років почали проявлятися суперечливі тенденції в діяльності УРП. В її лавах сформувалися **три політичні групи**:
- **М.Ганкевич, Ю.Бачинський, Р.Яросевич, С.Вітик** пропонували **реформувати РУРП на соціал-демократичну партію та об'єднати її з соціал-демократичною партією Австрії**.
- **Група** на чолі з **М.Павликом та К.Трильовським** не заперечувала ідею утворення Української соціал-демократичної партії, висловлювала свою готовність співпрацювати з нею, але **відкидала необхідність об'єднання із соціал-демократичною партією Галичини, звинувачуючи її в націоналізмі**.
- **Група** на чолі з **В.Охрیمовичем, М.Левицьким, В.Будзиновським** виступала за **згуртування всіх українців навколо ідеї української державності**.

Розкол РУРП, 1899 р.

```
graph TD; A[Розкол РУРП, 1899 р.] --> B[М.Ганкевич, Ю.Бачинський, Р.Яросевич, С.Вітик]; A --> C[І.Франко, В.Охримович, Є.Левицький, В.Будзиновський, Т.Окуневський, та народівська Народна Рада]; B --- D[Українська соціал-демократична партія]; C --- E[Українська націонал-демократична партія (НДП)];
```

М.Ганкевич,
Ю.Бачинський,
Р.Яросевич,
С.Вітик

**Українська
соціал-демократична
партія**

І.Франко, В.Охримович,
Є.Левицький,
В.Будзиновський,
Т.Окуневський,
та народівська
Народна Рада

**Українська
націонал-демократична
партія (НДП)**

Українські партії Галичини кінця XIX-початку XX ст.

РУРП

- *Після розколу РУРП стала фактично партією селян.*
- Після НДП РУРП була найсильнішою партією в Галичині; у віденському парламенті вона мала 1911 р. — 5, у галицькому сеймі 1913 р. — 6 послів.
- У 1900-х роках завдяки діячам РУРП (зокрема К. Трильовському) створено фізкультурну організацію «Січ», а у 1913 р. парамілітарне товариство **Українські січові стрільці (УСС)**.

Українська Соціал-Демократична Партія (УСДП)

- 1899–1918 рр. діяла у Галичині й Буковині **як автономна секція Соціал-демократичної робітничої партії Австрії.**
- Засновники і лідери УСДП М.Ганкевич та С.Вітик були також членами Польської партії соціал-демократичної Галичини і Сілезії (ППСДГС), займали керівне становище в обох партіях. А тому практично **весь промисловий пролетаріат краю, незалежно від національної приналежності, перебував у сфері інтересів польських соціал-демократів.**
- **УСДП підтримувала зв'язки з соціал-демократичним рухом Наддніпрянщини.**
- Членами УСДП була **невелика група інтелігенції, під впливом якої перебувала незначна частина робітників і студентів, а також селянство окремих повітів Галичини.**

Українська Національно-Демократична партія

- *Програма партії містила вимоги демократизації політичного життя в Австро-Угорщині з використанням легальних парламентських засобів; рівноправ'я українського і польського населення в Галичині; створення українського Коронного краю; запровадження прогресивного податку, захист інтересів селян (викуп великих земельних володінь і наділення селян землею).*
- Вищий орган партії — Народний Комітет очолював **Ю. Романчук**.
- **Офіційне партійне видання УНДП — газета «Діло».**

РУССКАЯ НАРОДНАЯ ПАРТИЯ

- Мала підтримку з боку намісника і польських партій проти зростаючого українського народного руху.
- У партії виявилися одразу два напрями: старо- і новокурсники (старорусини і русофіли).
- Радикальне крило (новокурсники) на чолі з В. Дудикевичем і Д. Марковим стало на **позиції повної національно-політичної єдності з Росією і прийняття російської літературної мови.**
- Така орієнтація, а також **співпраця з реакційними польськими колами** остаточно **дискредитувало** москвофілів та привело до **відходу поміркованих політичних діячів** (І. Свенціцького, С. Дрималика, М. Короля та ін.) **до табору українських національно-демократичних сил.**